

Косарев М. Г.,
аспірант, Львівська комерційна академія, м. Львів

ДОСВІД ПОЛЬЩІ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ (СТАРТАПІВ)

Анотація. У статті розглядаються напрямки діяльності державних установ щодо підтримки малих і середніх підприємств в умовах членства Польщі в Європейському Союзі. Особлива увага приділяється найменшим компаніям, так званим стартапам – фірмам, що працюють на ринку не більше ніж один рік. Основна мета нашого аналізу, однак, полягає не тільки у виявленні можливостей і загроз для формування і розвитку молодих компаній або огляду наявних інструментів для підтримки підприємців-початківців. Ключове значення має визначення головних напрямків вирішення проблем у цій галузі. Тому в заключній частині цієї статті ми приділяємо особливу увагу розробці рекомендацій щодо майбутньої системи підтримки МСП України на ранніх стадіях розвитку з урахуванням досвіду Польщі.

Ключові слова: інвестиції, інновації, розвиток, державна підтримка, мале та середнє підприємництво, стартапи.

Kosarev M. G.,
Postgraduate, Lviv Academy of Commerce, Lviv

POLAND'S EXPERIENCE OF STATE SUPPORT THE NEWLY ESTABLISHED SMALL AND MEDIUM BUSINESSES (STARTUPS)

Abstract. The article considers the activities of public institutions to support small and medium enterprises in terms of Poland's membership in the European Union. Particular attention is paid to the smallest companies, so-called startups – companies that operate in the market for no more than one year. The main purpose of our analysis, however, is not only to identify the opportunities and threats for the formation and development of young companies or review existing instruments to support startups. Of key importance is the definition of the main directions of solving the problems in this area. That is why in the final part of this article we pay special attention to the development of recommendations for a future small and medium enterprises support in Ukraine in the early stages of development considering the experience of Poland.

Keywords: investment, innovation, development, state support, small and medium entrepreneurship, startup.

Постановка проблеми. Підтримка малого та середнього бізнесу в Україні має бути головним державним пріоритетом, оскільки успішна робота цієї сфери є гарантією розвитку якісної конкуренції в економіці, сталого економічного зростання в цілому, насичення ринку товарами різного асортименту за оптимальними цінами, найдієвішим інструментом у боротьбі з проблемами зайнятості та безробіттям, що, своєю чергою, вирішує актуальні економічні, соціальні питання та значно пом'якшує соціальне напруження у суспільстві.

Ніхто не заперечує, що підприємства малого та середнього бізнесу відрізняються особливою гнучкістю адаптації до ринкової ситуації й швидко реагують на потреби ринку. Як правило, кількість новостворених підприємств значно вища від тих, що з різних причин ліквідуються. Це свідчить про високий підприємницький потенціал нашого народу. Проте уряд не поспішає реалізовувати конкретні

програми сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

На нашу думку, Україна має величезний потенціал зростання кількості малих і середніх підприємств. Соціологічні дослідження свідчать про великий інтерес молоді, особливо економічно неактивних жінок до створення власного бізнесу. Великі резерви для розвитку фірм обумовлені також структурою національного підприємництва. При сприятливих умовах більшість малих та середніх підприємств можуть збільшити обсяги діяльності й зайнятості в разі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стартап (від англ. startup company) – термін, вперше використаний журналами Forbes та Business Week у 1976-77 рр. для визначення компаній із короткою історією операційної діяльності [1].

Розробник методики розвитку клієнтів Стів Бланк визначив стартапи як тимчасові структури для пошуку бізнес-моделі, яка може бути багатократно відтворена і масштабована [2].

Автор книги “Бізнес з нуля” Ерік Ріс підкреслив: стартапом може бути названа організація, що створює новий продукт або послугу в умовах високої невизначеності [3].

Венчурний капіталіст Пол Грем вважає швидке зростання головною особливістю стартапів. Його підтримує співзасновник платіжної системи PayPal, перший інвестор Facebook Пітер Тіль [4, 5].

Деякі спеціалісти розглядають стартапи як культурний феномен – загальні цінності всіх членів команди молодих підприємців. Вони стверджують, що збереження цієї культури дозволяє вважати таку фірму стартапом [6].

На думку Костянтина Белого, під стартапами розуміють фірми, які займаються розробкою нових товарів або послуг, знаходяться на стадії пошуку оптимальних бізнес-рішень і джерел фінансування [7].

Тетяна Скрипко детально вивчила можливості використання міжнародного досвіду управління інвестиційно-інноваційною активністю підприємницького сектора з метою зміцнення економічної безпеки України [8].

Дослідники виділяють 5 стадій у розвитку молодих фірм: зародження, запуск, зростання, розширення, вихід із ринку [9].

Постановка завдання. Дані Євростату свідчать про значне відставання розвитку сектора малого і середнього бізнесу в Україні порівняно з країнами ЄС. Цей рівень вимірюється часткою цього сектора у вартості валового внутрішнього продукту, створюваної на підприємствах. Необхідність забезпечення розвитку МСП зумовлена тим, що саме малі й середні підприємства створюють більшу частину ВВП у країнах із розвинутою ринковою економікою. В Україні малий і середній бізнес забезпечує всього 10-15 % ВВП. Такий рівень не є задовільним, адже у країнах ЄС частка МСП у ВВП визначається на рівні 50-60% [10].

За оцінками рейтингу Всесвітнього Банку “Ведення бізнесу-2016” Україна посіла 83 місце по відношенню до 189 інших країн за показником легкості ведення бізнесу. Незважаючи на зростання на 4 пункти порівняно з 2015 роком, Україна залишається на вкрай низькому рівні порівняно з країнами ЄС: Естонія (16), Литва (20), Латвія (22), Польща (25), Угорщина (42) – та трансформаційними економіками: Грузія (24), Вірменія (35), Казахстан (41), Білорусь (44), Росія (51), Молдова (52) [11].

Отже, стан розвитку підприємництва в Україні підтверджує необхідність реалізації активної та виваженої державної політики у сфері розвитку МСП із урахуванням галузевих та регіональних особливостей.

Мета дослідження – проаналізувати можливість використання досвіду Польщі щодо вдосконалення державної підтримки розвитку МСП.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Підтримка малого і середнього бізнесу ніколи не мала такого надзвичайно важливого значення в політиці ЄС, як зараз, і вона регулюється спеціальними угодами. 69 мільярдів євро – це загальна вартість прямої й непрямой підтримки для підприємців і підприємств в ЄС у межах європейських фондів за останні 6 років [12].

Незважаючи на економічний спад, мікро-, малі й середні підприємства займають домінуюче становище (99,8%) в структурі європейської економіки і створюють 67% робочих місць у приватному секторі. У 2010 році було зареєстровано майже 20,8 млн. МСП у країнах ЄС, серед яких переважна більшість – 19,2 млн. (92,1%) – належить до мікрофірм (чисельність працівників – до 5 осіб). [12]

Разом з тим, мале і середнє підприємництво (МСП), особливо молоді компанії, часто зазнають труднощі у доступі до капіталу і знань, не можуть самостійно впоратися зі структурними змінами на ринку, і дуже часто вони не мають відповідного досвіду у веденні бізнесу. Політика згуртуваності ЄС спрямована на вирішення цих труднощів шляхом поєднання інвестиційних фондів із додатковою підтримкою за допомогою надання бізнес-послуг, навчання, побудови інноваційного бізнес-середовища, розвитку фінансових інструментів інжинірингу та трансферту технологій і підтримки дій мереж. Підтримка підприємців і підприємств із сектора малого і середнього бізнесу в поточному довгостроковому бюджеті ЄС здійснюється в трьох сферах:

1. Прямая підтримка сектора МСП шляхом створення і розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема дії, пов'язані з початком діяльності, розширенням доступу до фінансових ресурсів, науковими дослідженнями, передачею технологій, доступом до інформаційних і комунікаційних технологій, а також розвитком екологічно чистого виробництва. Обсяг підтримки в цій галузі становив за 6 років близько 27 млрд. євро (7,9% від загального розподілу коштів ЄС).

2. Непряма інвестиційна підтримка без обмеження ліміту їх розміру на користь сектора МСП. В цьому випадку підтримка надається у вигляді фінансових послуг та інструментів зворотного зв'язку. Бюджет у цій сфері – це 28 млрд. євро (8,1% від загальної суми коштів ЄС).

3. Інша підтримка для підприємств і працівників з метою вдосконалення стратегічного управління в компаніях (удосконалення реструктуризації, розвиток більш ефективних форм організації праці, стимулювання освіти і навчання протягом усього життя). Мета інших форм підтримки полягає в створенні більш гнучкого управління персоналом. Витрати за період – 14 млрд. євро (до 4% від загальної суми коштів ЄС) [13].

Досвід Польщі свідчить, що після першого року ведення власного бізнесу на ринку залишається близько 77% підприємств [12]. Незважаючи на ці труднощі, щороку створюються нові компанії, які активно шукають ринкові ніші, нові можливості. Багато з них успішно розвивається, розширює свою сферу бізнесу, асортимент товарів або послуг, адап-

тованих до потреб більш вимогливих клієнтів. Діяльності нових компаній у Польщі сприяє членство в ЄС, чия політика спрямована на підтримку розвитку підприємств, особливо найменших.

У Польщі сформована досить складна система державної підтримки малого і середнього бізнесу. В першу чергу державну політику в сфері бізнесу визначають галузеві міністерства: економіки, регіонального розвитку, праці та соціальної політики, фінансів, а також науки і вищої освіти.

Крім того, безпосередньо або опосередковано в реалізації заходів щодо підприємництва беруть участь установи, що спеціалізуються на конкретних галузях діяльності: Польське Агентство Розвитку Підприємництва, Банк Національної Економіки, Вітчизняний Фонд Капіталу, Національний Центр Досліджень і Розробок, Польське Агентство Інформації та Іноземних Інвестицій.

Особливо важливу роль у здійсненні політики на користь МСП, в тому числі стартапів, у Польщі відіграють Міністерство економіки (регуляторна політика, визначення напрямків підтримки дрібного бізнесу) і Польське Агентство Розвитку Підприємництва (ПАРП).

ПАРП є державним органом, який безпосередньо підпорядкований Міністерству економіки. Розпочало свою діяльність відповідно до закону від 9 листопада 2000 року. Місія агентства полягає у створенні сприятливих умов для стабільного розвитку польської економіки шляхом підтримки інновацій та міжнародної діяльності підприємств та підтримки екологічно чистих видів виробництва і споживання. Важливою функцією агентства є управління коштами з державного бюджету і ЄС щодо підтримки підприємництва, інновацій та розвитку людського капіталу.

На період 2014-2020 рр. ПАРП несе відповідальність за реалізацію заходів за трьома комплексно-цільовими програмами: Smart Розвиток; Знання, Навчання, Розвиток; Східна Польща.

Одним із важливих чинників, що сприяють розвитку польської економіки, безсумнівно, є наявність засобів ЄС для підприємств, у тому числі в межах виконання Операційної Програми “Інноваційна Економіка” на 2007-2015 рр. (ОП ІЕ). Програма пропонує фінансування діяльності у галузі розвитку мікро-, малих і середніх підприємств. Проте ключове значення для приватного сектора мають дотації до прямих інвестицій і придбання спеціалізованих консультаційних послуг. Серед заходів програми, що реалізуються ПАРП, підприємці використовують дотації на:

- розвиток експортної діяльності – 34% усіх бенефіціарів (осіб, що отримують майно, права або іншу вигоду згідно з певними документами);
- розвиток послуг, що надаються в електронному вигляді, – 30% бенефіціарів;
- розробку в електронному вигляді бізнес-процесів – 13% осіб;
- проведення науково-дослідних робіт і допомогу в реалізації їх результатів – 13% осіб;
- інвестиції, що мають високий інноваційний потенціал, – 8% респондентів;

- допомогу в розробці промислового дизайну – 3% осіб;

- консультації з метою знаходження приватного інвестора – 5% осіб;

- консультації щодо захисту інтелектуальної власності – 2% осіб [13].

Для цілей даного дослідження в якості стартапів ми розглядаємо такі підприємства, що розпочали свій бізнес менше ніж за 1 рік до подачі заявки на допомогу в фінансуванні в межах виконання Операційної Програми “Інноваційна Економіка” на 2007-2015 рр.

За ініціативою Польського Агентства Розвитку Підприємництва створена Академія ПАРП – освітній портал для персоналу малих і середніх підприємств із системою вільного інтерактивного навчання. Проект реалізується та фінансується спільно з Європейським Союзом. Метою академії є універсальний доступ до бізнес-знань молодих підприємців за допомогою методів дистанційного навчання (e-learning).

Програма академії передбачає забезпечення постійного та якісного навчання, розроблена відповідно до потреб персоналу малих і середніх підприємств, доступно й практично. Слухачі академії вперше можуть дозволити собі найкраще навчання, позаяк працюють з прикладами з ділової практики, які пристосовані до економічних реалій Польщі.

Від імені ПАРП була також створена Крайова Система Послуг для малих і середніх підприємств (КСП). Це мережа організацій, які надають послуги для діючих підприємців та тих, хто тільки планує розпочати бізнес. Діяльність КСП зосереджена на інформаційних та консультаційних послугах з метою розвитку бізнесу та інновацій, а також фінансових послугах по наданню кредитів та кредитних гарантій. У даний час функціонує близько 100 консультаційних центрів на території всієї Польщі. КСП сприяє веденню бізнесу в якості “особистого помічника” і надає підприємцям можливість особистого контакту з експертом-консультантом. Широке розповсюдження одержала також система наставництва (mentoring і coaching), у процесі якого досвідчені підприємці можуть допомогти початкуючим своїм досвідом і знаннями.

На рис. 1 показана система державної підтримки новостворених підприємств.

Досвід сприяння діяльності молодих компаній у Польщі вказує на можливість інтеграції існуючих інструментів прямої й непрямой підтримки бізнес-середовища. Доцільно зберігати горизонтальний напрям підтримки новостворених фірм у вигляді комплексних і цілеспрямованих дій у ключових галузях бізнесу.

Умовою ефективного виховання персоналу молодих фірм є вільний доступ до інформації щодо особливостей проведення господарської діяльності, зокрема з використанням інформаційних технологій. У свою чергу, освітня підтримка повинна поширюватися на ключові компетенції - адаптивність підприємців, в тому числі знань і умінь у галузі стратегічного управління підприємством та його людським капіталом.

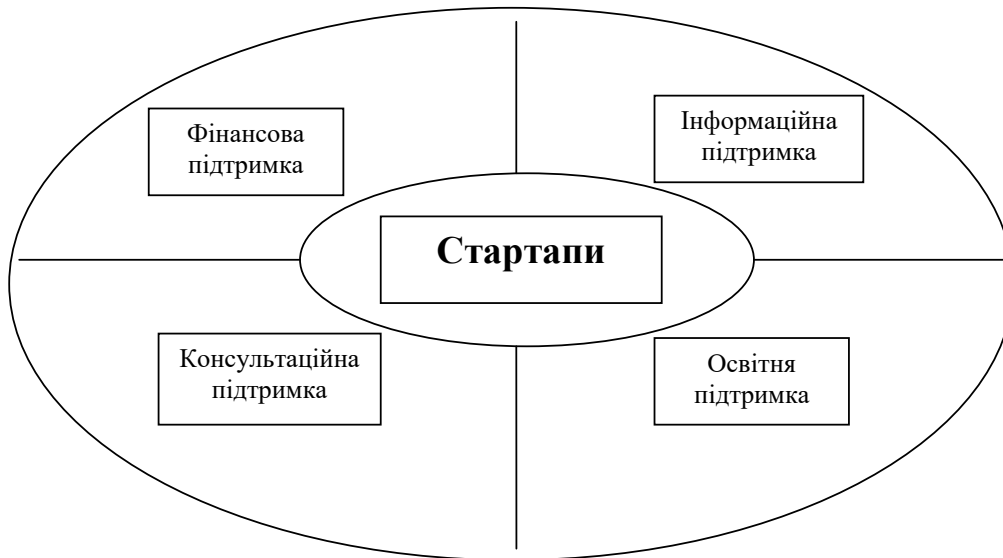

Рис. 1. Система державної підтримки стартапів у Польщі
(власна розробка)

Важливу роль має також виховання свідомості в необхідності підвищення кваліфікації та навчання впродовж всього життя. Фінансове та інституційне оточення стартапів має вирішальне значення на кожному етапі розвитку бізнесу. Проте особливе значення воно має для молодих фірм, чий бізнес є ризикованим і може дати результати лише в довгостроковій перспективі. Тому важливо полегшити можливість залучення коштів на початковому етапі виживання компанії. З цією метою варто прагнути до інтеграції пропозицій державних установ із доступними інструментами комерційних структур. Пропозиції державних і приватних установ (банки, фінансові інститути, страхові компанії) повинні доповнювати один одного, а державна підтримка повинна бути, головним чином, спрямована на впровадження в життя найбільш інноваційних проектів, які не можуть отримати фінансування з боку приватних інвесторів через високий ступінь ризику. Тому необхідно зосередити існуючу систему гарантій у галузях, не охоплених комерційним фінансуванням на: молодих недосвідчених фірмах із короткою кредитною історією і проектах із високим потенціалом для інновацій і зростання.

Фінансування мікропідприємств і малих підприємств повинно доповнюватися консультаційною підтримкою, головним чином в сфері організаційного управління. Рекомендується також підтримка у вигляді консультацій експертів. Це дозволить не тільки вирішувати початковим підприємцям поточні проблеми організації бізнесу, а й спонукати їх до перспективного планування діяльності. Підтримка стартапів повинна поєднувати консультаційні послуги з елементами навчання персоналу (методика планування, управління фінансами, моніторинг виконання планових завдань). З цією метою рекомендується практика надання бухгалтерських послуг у перший рік діяльності молодого фірми.

Особливим і важливим завданням для системи підтримки нових компаній є створення сприятливого бізнес-середовища. З цією метою бажано створювати і забезпечувати фінансування спеціалізованих центрів (науково-дослідні інфраструктури, технопарки, бізнес-інкубатори тощо). Бізнес-інкубатори, на нашу думку, особливу увагу мають приділяти питанням стратегічного планування. Доцільно також підтримувати розвиток бізнесу за рахунок кредитних і гарантійних фондів та стартового капіталу.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Державна політика на користь стартапів є багатовимірною. Молода компанія, що виходить на ринок, має одну головну мету – одержати і підтримувати ринкову позицію. Як показав аналіз, лише деякі підприємці планують подальше розширення свого бізнесу. Таким чином, спосіб роботи державних установ, які підтримують майбутніх та існуючих підприємців, має відповідати основним потребам тільки тих підприємців, яким не пропонують свою допомогу комерційні структури.

Роль державних інститутів у підтримці МСП змінюється відповідно до зміни фірм. Існуючі зараз у Польщі інструменти і засоби сприяння розвитку новостворених підприємств забезпечують хорошу основу для більш комплексної системи підтримки цілого ряду різних аспектів формування та розвитку молодих компаній.

Виходячи з досвіду діяльності МСП, необхідно оперативно вносити зміни в інструменти і засоби підтримки (наприклад, шляхом спрощення процедур реєстрації, зміни критеріїв допомоги, більшої диференціації на потребах окремих груп). Вирішальною є взаємодія державних установ із органами самоврядування на місцях.

На наш погляд, актуальним є створення інтегральних механізмів прямої й непрямої підтримки малого і середнього бізнесу. Стартапи в першу чергу

примножують групу мікропідприємств. Державні інститути мають виконувати роль координаторів підприємництва. Їх діяльність повинна обов'язково поєднувати засоби галузевої й горизонтальної політики.

Проблеми та перешкоди, які необхідно подолати новій компанії на ринку, визначають напрямок дій державних установ. Слід підкреслити, що вона повинна бути адаптована до ключових етапів розвитку підприємства – запуску діяльності й зміцнення бізнесу. На такому етапі особливо цінною є освітня і консультативна підтримка. Це найпростіший спосіб переходу від ідеї до реальної економічної діяльності і, таким чином, збільшення кількості активних підприємств у країні. Проте кінцевою метою державного втручання в навколишнє середовище новостворених підприємств є забезпечення стабільного розвитку. Тому наступним кроком повинні бути заходи, спрямовані на підвищення виживання молодих підприємств на основі комплексної фінансової та консультативної підтримки, зміцнення їх конкурентоспроможності на ринку. Підтримка підприємця повинна реально допомогти йому розвинути свій бізнес і забезпечити додаткову позитивну мотивацію. Таким чином, втручання держави має бути націленим на створення або реалізацію виробничого потенціалу. Головною умовою успіху будь-яких змін, на наш погляд, є послідовність і прозорість усієї системи підтримки фірм, що виходять на ринок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Simpson J., Weiner E. The Oxford English Dictionary / J. Simpson, E. Weiner – United Kingdom : Oxford University Press, 1989.
2. Blank S. What's A Startup? First Principles. // The Wall Street Journal (25 January 2010).
3. Рис Э. Бизнес с нуля. Метод Lean Startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / Рис Э. – М. : Альпина Паблишер, 2014. – С. 25.
4. Graham P. Startup Equals Growth / P. Graham // The Wall Street Journal (September 2012).
5. Miller P. Zero to One summary: Peter Thiel's advice on startups / P. Miller // Medium (3 December 2014).
6. Robehmed N. What Is A Startup? / N. Robehmed // Forbes (16 December 2013).
7. Белый К. Что такое стартап? / К. Белый [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fingeniy.com/chto-takoe-startap/>.
8. Скрипко Т. О. Інвестиційно-інноваційна активність малого і середнього підприємництва як чинник економічної безпеки держави : монографія / Т. О. Скрипко. – Львів : Ліга-Прес, 2013. – С. 59-75.
9. Startup - Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Стартап>.
10. Концепція загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dkrp.gov.ua/files/c1e1aa3442.doc.
11. Doing Business in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: org/data/exploreconomies/ukraine/.
12. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. –Warszawa, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.parp.gov.pl/files/74/81/469/12554.pdf.
13. Dane szacunkowe wg: Komisja Europejska, Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2010/2011, Rotterdam – Cambridge – Bruksela 2011, s. 2.
14. Орлова А. А. Инновационные стартапы в России: проблемы создания и маркетингового продвижения / А. А. Орлова, М. О. Иншаков // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3: Экономика. Экология. – 2014. – № 1. – С. 66-75.

REFERENCES

1. Simpson J. and Weiner E. (1989), The Oxford English Dictionary, Oxford University Press, United Kingdom.
2. Blank S. What's A Startup? First Principles, The Wall Street Journal (25 January 2010).
3. Rys E. (2014), Biznes s nulya. Metod Lean Startup dlya bystroho testyrovaniya idej i vybora biznes-modeli [Business from scratch. Lean Startup method to quickly test ideas and selecting a business model], Moscow, Russia.
4. Graham P. Startup Equals Growth, The Wall Street Journal (September 2012).
5. Miller P. Zero to One summary: Peter Thiel's advice on startups, Medium (3 December 2014).
6. Robehmed N. What Is A Startup?, Forbes (16 December 2013).
7. Belyj K. Chto takoe startap? [What is a startup]. [Online], available at: <http://fingeniy.com/chto-takoe-startap/>.
8. Skrypko, T. O. (2013), Investytsijno-innovatsijna aktyvnist' maloho i seredn'oho pidpriemnytstva iak chynnyk ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Investment and innovation activities of small and medium enterprises as a factor in the economic security of the state], Liha-Pres, L'viv.
9. Startup - Wikipedia, [Online], available at: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Стартап>.
10. Kontseptsija zahal'noderzhavnoyi prohramy rozvytku maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva na 2014-2024 roky [The concept of state program of development of small and medium enterprises for the years 2014-2024], [Online], available at: www.dkrp.gov.ua/files/c1e1aa3442.doc.
11. Doing Business in Ukraine, [Online], available at: org/data/exploreconomies/ukraine/.
12. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. –Warszawa, 2013, [Online], available at: www.parp.gov.pl/files/74/81/469/12554.pdf.
13. Dane szacunkowe wg: Komisja Europejska, Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2010/2011, Rotterdam – Cambridge – Bruksela 2011, s. 2.
14. Orlova, A. A. and Ynshakov, M. O. (2014), Innovatsyonnye startapy v Rossii: problemy sozdaniya i marketinhovoho prodvizheniya [Innovative start-ups in Russia: problems of creating and marketing promotion], Vesnik Volgograd State University, series 3: The Economy. Ecology, vol. 1, pp. 66-75.